

pædagogussal, aki a Középiskolai Tanáregyesület modern nyelvi bizottságában azt az eszmét propagálta, hogy a középiskolai nyelvtanítás célja tisztán az idegen nyelv megértése legyen, és a beszéd gyakorlása a tanfolyam végére tolassék. Szerzőnk ez eljárást helyteleníti. A beszéd a nyelvtanítás legértékesebb eszköze, és a beszédgyakorlás visz legbiztosabban a nyelv megértéséhez is.

Philipp Kálmán nagy lelkesedést áruel e munkájában, úgy a nyelvtanítás, mint a direkt módszer iránt. Dicséretre méltó, szorgalmas munkát végzett, mikor a francia reformmozgalmat ilyen részletesen ismertette. Kár, hogy stílusa a vitatkozás és lelkesedés hevében helyenként zavarossá válik. Egy másik feltűnő sajátsága a szinonimák céltalan halmozása. Pl. «A nyelv hatékony (effective) tudásáról, bírásáról, a nyelvről a maga teljességében, a szavakról, mondatokról, stb.-ről a teljes élettartamukkal, csengésükkel, jelentésükkel, grammatikai, automatikus, közvetlen használatukkal: arról van szó, mondja és nagyon találóan, helyesen előadó» (118. l. Bőbeszédű érthetlenség.) Szerzőnek kutató és kereső buzgalma, tárgyyszeretete, szakértelme még sokat lendíthet a direkt módszer ügyén hazánkban, de csak akkor, ha stílusát jobban fegyelmezi.

Dr. Kaiblinger Fülöp.

✱

J. Tews, Grossstadtpædagogik. Teubner. 1911.

A berlini Humboldt-Akadémián tartott kilenc előadás sorozata ez a mű, mely tanulságokban méltó folytatása Tews előbbi előadásainak.

A nagyvárosok gyermeknevelésének kérdése megérdemli a külön tárgyalást s ha majd hosszabb megfigyelések, részletező statisztikai adatok s azok pontos összehasonlításai állnak rendelkezésünkre, akkor a pædagogia felvértezett, a tudomány erős fegyvereivel itt is határozott irányt fog kijelölni a fejlődésnek. Mert kétségtelen, hogy sok a tennivaló ezen a területen. Ahol félszázaddal ezelőtt csak százezer ember tömörült, ott most százezrek közigazgatása ad gondot a hatóságoknak. És természetes, hogy a művelődésnek ezekben a központjaiban a szellemi igények is egyre fokozódnak, s hogy az iskoláknak lépést kell tartaniok ezekkel az igényekkel, miközben itt is, ott is beleütköznek nem egyszer a hagyományok megszentelte nevelési eljárásokba vagy a Scylla és Charybdis közt járják a kapkodás útját.

Tews nem látja olyan sötétnek a nagyvárosok szellemi és erkölcsi képét, mint amilyenek némelyek megfestik a távolból. Szeretettel és pártatlanul rajzolja meg a nagyvárosi milieut, visszautasítja a vidéki erkölcsprédikátorok illetéktelen vádjait; mert hogy ők

nem is ismerhetik egynéhány — olykor furcsa helyzetben mozgó — tanulmányútjukból a nagyvárosi ember magánéletét és a munkaéletét. Van ott is — a nagyvárosokban — szeretet és ragaszkodás a szűkebb haza iránt, él bennük a természet szeretete, a családi élet nem veszít bensőségéből, erősen kifejlődik a szociális érzés, szemben a falu egoismusával. S megnyomja tollát ott, ahol a nagyváros erkölcsi, nemi erkölcsi életét kell megvédenie a sok ráfogás ellen. A bűn a nagyvárosban differenciálódott, helyhez kötött üzletté alakult. A sokféle keresetet és függetlenséget biztosító nagyvárosi élet — úgymond — a felnőttre határozott nyereség.

És a gyermekekre? — Ez a kérdés.

A nagyváros nagy nevelő. Komoly, fanyar, éles arcvonású, kemény nevelő. Száz meg száz veszélylyel fenyegeti a gyermek testi épségét s ezáltal önállóságra szoktatja. Az utca, az üzlet, a kirakat, a múzeumok plasztikusan szemléltetnek. Kifejlődik a gyermek szellemi ébersége és egyébiránt is nagy a város suggestiv ereje. A nagyvárosi ember és vele együtt a gyermek megbotránkozik és lánghol ott, ahol a kisvárosi hideg marad; ellenben hiányzik amannál a nyilvános élettől való elzárkózottság naivitása. Öntudatos, önérzetes lesz, kifejlődik benne a nyers erővel szemben való ellenszegülés; viszont inkább könnyűvérű, gyorsan élő ifjakat nevel a nagyváros. A nagyvárosok munkásosztályát védelmébe veszi ugyan a szerző több vád ellen, gyermekeik nevelésében azonban sok hiányt lát. Általában nem kielégítőek a lakásviszonyok, csecsemőkorában rosszabb az ellátása, mint a falun. S mégis a gyermekhalandóság pl. Berlinben 1908-ban 16·8%, míg a birodalmi átlag 17·8%. Fejlettebb korában a gyermek táplálkozása sem mennyiségileg, sem minőségileg nem rosszabb, mint vidéken. A ruházat demokratikusabb, a gazdag és szegény közt szinte elenyésző a különbség.

Legtermékenyítőbb a IV. és V. előadás. Az előbbi a nagyvárosi iskola fény- és árnyoldalait tárgyalja, az utóbbi pedig a játékterek szükséges voltát hangoztatja. A nagyvárosi iskola szerinte csak külsőleg üt el a vidékitől. Helyteleníti, hogy nem használja fel, nem aknázza ki kellően a környezet oktató hatását s hogy helyi színezete egyáltalában nincs. A határozott órarendhez való félnék ragaszkodás megölné lesz a pozitív munkának. Tanítót és tanítványt nem volna szabad elválasztani egymástól. Hadd legyen a tanító hathatós segítő-társa a családnak a nevelésben is. *Eadem semper per eadem*, a nagyvárosban különösen. Minden nagynak, magasztosnak megfelelő külső alakban kell megjelennie. A nagyvárosi iskola elhanyagolja a külső alakot. (Ünnepélyek, szülői esték.) Több mozgást, *munkát*, kirándulást kíván a szerző a nagyváros iskolájától. Ne neveljünk vértelen,

apathikus lényeket! A játéktér legyen a szociális és politikai rend bevezető iskolája. Sok, nagy játéktér az iskolának! Kiemeli Berlin városának áldozatkészségét ebben a tekintetben.

Külön előadásban ismerteti az utca hatását a fejlődő ifjúra. Az utcán minden külsőség és látszat. Szélesbíti a látókört, izgat, öntudatra ébreszt, demokratikussá teszi az ifjút. Az utca a nyilvánosság fényénél fogva erkölcsileg kevésbé veszedelmes. De nem szabad az utca nevelésére bízni az ifjút. Illusztráltkönyv az, melyet okkal-móddal fel kell használni. És megszívlelésre méltó, amit a szerző az olvasásról mond. A személyes tanítás Ostwald szerint elsőrangú tehetségeknél kevésbé jön tekintetbe, csak a közepesnél. Az igazi talentumot passzivitásra kényszeríti. Szabadon, hajlamainak megfelelően megválasztott olvasmányai, tanulmányai hatnak az ilyenre igazán fejlesztőleg. Ez tény. A nagyvárosi gyermekben azonban veszedelmes betegséggé fajulhat az olvasás dühe. (A Nick Carter-klubok.) Az újságolvasás nem árt meg az ifjúnak, ha helyesbítjük az újság nyújtotta hamis világképet, mely csak beteges, a szokatlan tüneteit tükrözteti az életnek, vagy pedig a középértéken felülemelkedő jelenségeket tárja elénk. A helyes olvasás fontos tényezője a nevelésnek.

A IX. összefoglaló előadásban az elhamarkodott itéletmondástól óvja az írókat. A nagyvárosok alapos megfigyelésére még nem volt elég hosszú az idő eddig. Vélemények egyes tapasztalatokról elhangozhatnak, de határozott tudás még nincs ezen a téren. Merész mondas volt például Schäfer heidelbergi tanáré, aki szerint nagyváros még nem szült nagy embert. Színtere legyen az ő működésének, de fejlődni abban nem fejlődhetik naggyá. A nagyvárosok iskoláinak hibái nem a dolog természetében rejlenek, a nevelési problémák felületes felfogásából származnak. A nagyvárosi iskola programjába fel kell venni a munkát. Ennek hiánya a nagyvárosi iskola pädagogiai szegénysége.

Teveli Mihály.

★

Millicent Mackenzie: Hegel's educational theory and practice.

London. 1909. p. XXII. + 192.

Gyakran idézik Hegel állítását, hogy a büntetés, melyet a nagy ember a világra ró, az, hogy a világ magyarázni kénytelen őt. Ez a gondolat, ha valakire, legjobban szerzőjére alkalmazható. Metafizikai álláspontja, mely szerint a mindenség abszolút valósága az ész (logos), az absolutum objektívált szellem, mint neohegelianizmus a legújabb időben is újraéled Amerikában (*B. Sterrett, J. Watson, J. Royce*), Angliában (*T. H. Green, Bradley*), Németországban (*B. Kern, Lasson*),